

Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRKİYE'DE SOYADI KANUNU'NUN KABULÜ, 1926 İTALYA SOYADI DÜZENLEMESİ VE UYGULAMALAR BAĞLAMINDA KIYASLANMASI*

Enes ÖZ**

Haşim ERDOĞAN***

Öz

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde milli kimlik inşası sürecinde sosyal ve hukuksal boyutta birçok inkılap hareketi gerçekleştirilmiştir. 1934'te kabul edilen Soyadı Kanunu da bu yönde atılan en önemli adımlardan biri olarak kabul edilmiştir. Türkiye'de Soyadı Kanunu henüz kabul edilmeden önce, çalışmanın bir diğer kısmını oluşturan 1926 İtalya soyadı düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. Benito Mussolini döneminde hayata geçirilen yasa ile İtalya Krallığı'nın belirli kesimlerinde yaşayan vatandaşlara yönelik bir yasa çıkarılmış ve uygulanmıştır. Bu bağlamda çalışmada, yakın dönemlerde ota çıkan her iki ülkedeki soyadı üzerine düzenlemeler, kıyaslamaları da konuya dahil edilerek ele alınmıştır. Böylece Türkiye'deki soyadı çerçevesindeki gelişmeler, dünyada bu konuda yapılan bir başka örneği ile birlikte işlenmiştir.

Çalışma gerçekleştirilirken her iki ülkeye ait resmi kayıtlar taranmış, Türkiye'deki resmî belgelerin yanı sıra özellikle İtalya Krallığı Resmî Gazetesi'ne de ulaşılarak yararlanılmıştır. Ayrıca her iki ülkedeki soyadı düzenlemeleri ile ilgili yazılan tetkik eserler incelenerek çalışmaya eklenmiştir.

1934 Türkiye Soyadı Kanunu ile 1926 İtalya soyadı düzenlemesi bağlamında işlenen konumuzda, iki ülkedeki soyadı özelinde yapılan yasaların içeriği ve uygulamaları noktasında minör benzerliklerin olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında Türkiye'de uygulanan Soyadı Kanunu'nun milli bir kimlik kazandırma amacı taşıdığı, İtalya'daki soyadı düzenlemesinde ise adların İtalyancaya dönüştürülmesinin ön plana çıkarıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İtalya, Soyadı Kanunu, Soyadı Nizamnamesi, Türkiye, Ünvanlar ve Lakaplar.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacıbektaş Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, (enesoz@nevsehir.edu.tr), (Orcid: 0000-0001-5626-5516).

*** Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Tarih Bölümü, (hasimerdogan@nevsehir.edu.tr), (Orcid: 0000-0003-0557-4866).

ACCEPTANCE OF THE SURNAME LAW IN TÜRKİYE, 1926 ITALIA SURNAME REGULATION AND COMPARISON IN THE CONTEXT OF PRACTICES

Abstract

In the newly established Republic of Türkiye, many social and legal reform movements were carried out in the process of constructing a national identity. The Surname Law, adopted in 1934, was considered one of the most important steps taken in this direction. Before the Surname Law was adopted in Türkiye, the 1926 Italian surname regulation, which constitutes another part of the study, was carried out. With the law implemented during the reign of Benito Mussolini, a law was enacted and implemented for citizens living in certain parts of the Kingdom of Italy. In this context, in this study, the regulations on surnames in both countries that have emerged in recent times are discussed, including their comparisons. Thus, the developments within the framework of surnames in Türkiye are discussed together with another example made on this subject in the world.

During the study, the official records of both countries were scanned, and in addition to the official documents in Türkiye, especially the Official Gazette of the Kingdom of Italy was accessed and used. In addition, the audit works written about surname regulations in both countries were examined and added to the study.

In the context of the Turkish Surname Law of 1934 and the Italian surname regulation of 1926, it has been determined that there are minor similarities in terms of the content and applications of the laws made for the surname in the two countries. In addition, it has been seen that the Surname Law applied in Türkiye has the purpose of gaining a national identity, and in the regulation of the surname in Italy, the conversion of names into Italian has been brought to the fore.

Keywords: Italy, Surname Law, Surname Regulation, Türkiye, Titles and Nicknames.

Giriş

Toplumların gelişim süreçlerinde hukuksal olarak çeşitli düzenlemeler yapılırken, sosyo-kültürel dinamiklere eşdeğer olarak değişimler gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti’nin son bulması, yeni Türk devletinin modern bir yapıda kurulması ve cumhuriyet rejimi ile yola devam edilmesi bu değişiklikleri tetikleyen unsurlardan olmuştur. Bu süreçte devlet yapısında milli kimliğin güçlendirilmesi ve vatandaşların bireysel olarak kimliklerinin ön plana çıkarılması adına hukuksal alanda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. 1934 yılında kabul edilen Soyadı Kanunu, milli anlayışın ve birey kavramının güçlenmesi bağlamında büyük bir önem ihtiva etmiştir. Soyadı Kanunu cumhuriyetin erken yılları olarak kabul edilen kuruluş döneminde, hukuk sistemini modernleştirilmesi çabaları ve toplumsal dönüşümün bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Bu kanun, vatandaşların milli kimliklerini belirlemek, aile bağlarına vurgu yapmak suretiyle, ülkede hukuki ve kültürel bir dönüşüm süreci gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Türkiye’deki Soyadı Kanunu öncesinde de konumuzun bir diğer kanadını oluşturan ve 1926 yılında İtalya’da bazı bölgeleri kapsayan soyadı düzenlemesi ile soyadlarının İtalyancaya indirgenmesi sağlanmıştır. Benito Mussolini İtalya’sının gerçekleştirdiği uygulamalar arasında minör bir yer işgal etse de dünyadaki soyadı düzenlemelerinde ender örneklerden birini teşkil etmiştir. Konunun ana eksenini de bu kısımda ön plana çıkmış olup, Türkiye’deki Soyadı Kanunu’nun kabulü, 1926 İtalya soyadı düzenlemesi ve bu bağlamda iki ülkede birbirine yakın tarihlerde ortaya çıkan soyadı özelindeki kıyaslama çalışmanın esas noktasını meydana getirmiştir.

Dünyada soyadı uygulama örnekleri kıyaslandığında en kapsamlı uygulamalardan birini teşkil eden Türkiye’deki soyadı düzenlemesinin daha önce başka devletlerdeki örnekleri ile karşılaştırılması önem arz etmektedir. Ayrıca her iki kanun öncelikli olarak ayrı ayrı ele alınmış ve daha sonra benzer yönler kıyaslanarak ortaya konmuştur. Zira bu kıyaslama, 1934 Türkiye Soyadı Kanunu’nun güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulması açısından somut verilerin görünür olmasını sağlayabilmektedir. Bu ifadeden hareketle akademik tarih çalışmalarında eksikliği hissedilen karşılaştırmalı tarih çalışmaları literatürüne katkı sağlanmak istenmiştir.

Türkiye’deki ve İtalya’daki soyadları ile ilgili uygulamaların ortaya konulmasında öncelik olarak resmi kayıtlardan ve arşiv belgelerinden yararlanılmıştır. Türkiye’deki Soyadı Kanunu süreçleri incelenirken Devlet Arşivleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıtları ve Resmî Gazete kayıtlarına öncelik verilmiş, bunun yanında konu özelindeki tetkik eserlerden faydalanılmıştır. İtalya soyadı düzenlemesi ele alınırken ise İtalya Hükümeti Bakanlar Kurulu Başkanlığı Yönetmelikler ve Mevcut Kanun Portalı üzerinden İtalya Krallığı Resmî Gazetesi’ne erişim sağlanarak, kanun ile ilgili bilgilere

buradan ulaşılmıştır. Bunun yanında yabancı yazarların konuyu ele aldığı eserler de tetkik edilmek suretiyle çalışmaya eklenmiştir.

Türk Soyadı Kanunu incelenirken özellikle kanunun etkin bir şekilde hayata geçtiği 1934-1936 yılları arasındaki sürece daha çok yoğunlaşarak bir konu sınırlamasına gidilmiştir. İtalya soyadı düzenlemesi ele alınırken yasanın hayata geçtiği 1926 yılından itibaren başlamak üzere II. Dünya Savaşı'na kadar olan süreç tetkik edilmiştir.

1900'lü yılların başlarından itibaren Türkiye ve İtalya'da gerçekleşen önemli hukuki değişiklikler merkeze çekilerek, 1934 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen Soyadı Kanunu ile 1926 İtalya soyadı düzenlemesi özelinde bilgiler aktarılmış ve kıyaslama yapılmıştır. Zira her iki ülkenin soyadı konusundaki düzenlemeleri kültürel, siyasi ve ideolojik bağlamın etkisi ile şekillenmiştir. İki ülkedeki söz konusu kanun ve düzenlemelerin tarihsel perspektifte arka planı, yasal dayanakları, soyadı belirleme süreçleri ve ideolojik amaçları analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. Türkiye'de Soyadı Kanunu'na Giden Süreç ve Amaçlar

Osmanlı Devleti'nde 1830 yılında ilk nüfus sayımı gerçekleştirilmiş, sadece erkeklerin dahil edildiği sayımda nüfus memurluğu görevini yürüten kişiler köylerde dolaşarak kayıtlar gerçekleştirmişlerdir. Bu kayıtlarda kişiler genellikle sülalenin taşıdığı adla kaydedilmiş, ayrıca vatandaşların fiziksel özellikleri de nüfus bilgileri içerisinde yer almıştır.¹ Osmanlı Devleti'nde soyadı kavramı güncel şekli ile kullanılmamış, bunun yerine vatandaşlar genel olarak "oğlu/kızı" gibi sadece baba adlarını da ayırt edici bir özellik olarak almışlardır. Bunun yanında kişilerin yaptıkları meslekler ve sahip oldukları karakter özellikleri de isimlerin yanında kullanılan ayırt edici unsurlar olarak ön plana çıkmıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte modern bir toplum ve milli bir kimlik oluşturmada ön plana çıkan hukuki ve sosyal inkılaplar yapılmış, bu inkılapların en dikkat çekenlerinden biri de Soyadı Kanunu olmuştur. Bu kanun çok milletli bir yapısı olan Osmanlı Devleti'nin kalıntılarından, yeni bir millet inşa etmek için ihtiyaç duyulan kimlik oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Soyadlarının hukuki düzenleme yapılarak Türk dilinden alınacak olması, Türk kimliğinin olgunlaşması ve böylece oluşturulan dil-tarih tezlerinin pekiştirilmesi hedeflenmiştir.²

1 Eyüp Akman, "Osmanlı Nüfus Defterlerindeki Sülale Adlarının Soyadı Kanunuyla Aldığı Şekiller Üzerine Bir Dil İncelemesi (Kastamonu Örneği)", 7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Fırat Üniversitesi/Elâzığ 16-18 Ekim 2014, C.I, Elazığ, 2015, s. 72.

2 Demo Ahmet Arslan, "Modern Türkiye'de Ulusal Kimliğin İnşasında Soyadı Kanunu'nun Rolü", Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.3, Ankara, 2006, s. 155.

Toplumunu oluşturan kişilerin öncelikli olarak vatandaşlık bilincine erişebilmesi, bunu gerçekleştirmek içinse kendisini, ailesini ve geçmişini tanıyıp, bilmesi önemlidir. Osmanlı Devleti’ndeki toplum yapısında kişilerin genellikle baba adları ile birlikte, mensup olunan aile durumunun tanımlanması ön plana çıkmış, ayrıca aile özellikleri de birtakım lakapların kullanılması ile ifade edilmiştir. Ancak bu şekilde kullanım toplumun tamamını kapsamadığı gibi, toplumsal alanda resmi devlet kayıtlarında çeşitli karmaşıklıklara da sebep olmuştur.³ Soyadı düzenlemesinin ortaya çıkışında Tanzimat döneminde açılan batı tarzı okulların soyadına olan ihtiyacı artırmış olması durumu göz önünde bulundurulabilir. Öyle ki, doğum yerleri ve aile isimleri, okullarda ayırt edici unsurlar olarak kullanılmıştır. Ancak bu uygulamalar, dar bir çevreyi kapsamış ve toplumun genelini etkileyememiştir.⁴ Bu ifadeden hareketle, kanunun çıkarılmasında etkili olan önemli unsurların başında, nüfus işlerindeki karışıklığın giderilmesi gelmektedir. Zira toplumda kişiler, babalarının ve bağlı buldukları ailelerinin adlarıyla, yaptıkları işlerle, bir takım ünvan ve lakaplar ile ayırt edilmeye çalışılmıştır. Ancak bu durum kişilerin birbirine karıştırılmasına ve nüfusun niceliğinin tam olarak tespit edilememesine sebep olmuştur. Çünkü Osmanlı Devleti’nin son döneminden itibaren süre gelen savaşların geride kalması ile birlikte ülke nüfusu hızlı bir artışa girmiş, nüfus artışı kamu işlerinin daha da karmaşık hale gelmesine ve kişi ayrımının daha da zorlaşmasına neden olmuştur.

Soyadı Kanunu’nun ortaya çıkmasında sosyal etkilerden başka, kanunun meydana gelmesindeki ihtiyacın kökenine inildiğinde süreci daha iyi tahlil edebilmek adına 1930’lu yılların psikolojik şartlarına odaklanmak gerekmektedir. Bu dönemde Türkiye’de dil, milliyetçilik anlayışının temelinde önemli bir yer tutmuş, milli olmanın belirgin bir özelliği olarak da Türkçe konuşmak, Türk olmakla eşdeğer görülmüştür. Dilde birliğin sağlanması, milli birliğin güçlendirilmesi adına önemli bir eşik olarak kabul edilmiştir. Dil üzerine yoğunlaşan bu görüşler, alfabe değişikliği gibi ilk somut adımlarla kendini göstermiş, daha sonraki süreçte dilde kapsamlı bir şekilde inceleme yapmak adına 1932’de Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. İlk işlerden biri olarak, dilde sadeleştirme çalışmaları hedeflenmiş, bu kapsamda yabancı kelimelerin yerine Türkçe kelimeler bulma, unutulmaya yüz tutmuş Türkçe kelimeleri yeniden canlandırma ve Anadolu ağzındaki kelimelerin tekrar kullanımını sağlama gibi çabalar ön plana çıkmıştır. Bunlara ek olarak, Türkçe lehçelerden yararlanılarak, halkın benimseyeceği sözcükleri dile katıp, dilin gelişimini sağlamak da bu süreçte yapılan çalışmalar olarak kendini göstermiştir. Türkçe’nin ihtiyaçlarının ve milliyetçilik faktörlerinin, Soyadı Kanunu’nun çıkış sürecinde etkili olduğu görülmüştür. Soyadı Kanunu’nun kabulü sonrasında, Türkçe soyadlarını tespit

3 Mithat Atabay, “Soyadı Kanunu ve Bu Konuda Yapılan Tartışmalar”, *Tarih Dergisi*, S.42, İstanbul, 2005, s. 232.

4 Sabit Dokuyan, “Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.XXXI, S.1, İzmir, 2016, s. 132.

etmek için büyük bir çaba harcanmış, bu kapsamda Türkçe olan soyadlarının alınması teşvik edilmiştir.⁵ O dönemki soyadı kılavuzları, dergi ve gazeteler dil alanında gerçekleştirilen reformlardaki yöntemler ile kelime ve heceleri kullanarak Türkçe soyadlarının onomastik bir repertuarına dönüşecek stok oluşturmuştur. Kanunun yürürlüğe girdiği süreçte basın ve resmi alanlarda öz Türkçe kullanılması için yaygınlaştırma çalışmaları yapılması⁶ ayrıca bu durumu etkilemiştir.

Bu kanunun kabul edilmesinin arkasında bir gerekliliğin doğrudan yansımaları olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulabilir. Zira Soyadı Kanunu, kılık-kıyafet alanında düzenlemeler, tekke-zaviye ve türbelerin kapanması, şapka inkılabı, uluslararası takvim ve uluslararası ölçüm birimlerinin kabul edilmesi şeklindeki sosyal alanda gerçekleştirilen inkılap hareketlerinin bir parçası niteliğinde değerlendirilmiştir.⁷

Kanunun hayata geçirilmesindeki önemli etkenlerden biri de Halkçılık ilkesinin bir gereği olmuştur. Çünkü Soyadı Kanunu kabul edilmeden önce insanlar aile isimleri, lakap ve ünvanları ile ayırt edilmişlerdir. Bu durum toplumda eşitlik anlayışını zedelemiş ve eşitlik temeline dayanan Halkçılık ilkesine ters düşmüştür. Zira Halkçılık ilkesi Türk toplumundaki bireyler arasında aile, grup ve sınıf egemenliğinin olmaması, vatandaşların yasalar karşısında eşit olması esasına dayanmaktadır. Soyadı Kanunu'nun bütünleyicisi olarak yapılan düzenlemeler ile lakap ve ünvanların kullanımı kaldırılmış, şan ve takma adlardan kaynaklı eşitsizliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesindeki amaçlardan biri de Medeni Kanun ve miras hukukunun tamamlanması olmuştur. Zira TBMM'de Soyadı Kanunu üzerine görüşmeler gerçekleştirilirken, soyadı üzerine yapılacak olan düzenlemenin geç kaldığı ve Medeni Kanun'un kabul edilmesinin hemen ardından gerçekleştirilmiş olması gerektiği eleştirisi yapılmıştır.⁸ Nitekim adların hukuksal çerçevede varlığı Medeni Kanun ile başlamış olup, "Vatandaşlık ve İsim Hakkı" başlıklı bölümde aile adlarına yönelik çeşitli hükümler yer almıştır.⁹ 1926 Türk Medeni Kanunu soyadlarının korunması ve kazanılması üzerine çeşitli kurallar içermiş olsa da soyadının taşınmasını zorunlu hale getiren bir düzenlemesi bulunmamıştır. Soyadı Kanunu'nun kabulü ile kullanımının kanuni olarak zorunlu hale getirilmesi sonrası soyadları, bireylerin bir parçası haline almış ve böylece Medeni Kanun'da yer alan aile adı ile ilgili maddeler uygulama imkânı bulmuştur.¹⁰ Öyle ki Soyadı Kanunu, bireylerin kimliklerinin

5 A.g.m., ss. 130-131.

6 Meltem Türköz, "Bu soyadı alınmamış ise..." *Ulus İnşası ve Soyadları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2023, s. 46.

7 Dokuyan, a.g.m., ss. 131-132.

8 Atabay, a.g.m., s. 240.

9 Türköz, a.g.e., s. 77.

10 Nazan Moroğlu, "Kadının Kimlik Sorunu Kadının Soyadı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.99, Ankara, 2012, s. 246.

tespiti ve kanuni ilişkilerdeki düzenlemelerde önemli bir rol oynadığı için kişilerin vatandaşlık haklarının belirlenmesini ve aile bağlarının tespit edilmesini sağlamaktadır. Böylece Soyadı Kanunu’nun, Medeni Kanun ve miras hukuku ile uyumlu bir şekilde işlemesi yasal hükümlerin sağlıklı yürütülmesi adına atılan adımlardan biri olmuştur.

Soyadı Kanunu’nun getirilmesi ile soyadı almanın yararını en iyi anlatan ifadelerden biri Kütahya Milletvekili Besim Atalay tarafından dile getirilmiştir. Atalay “*Türk Büyükleri ve Türk Adları*” kitabında; “*Soyadı alan bir adamın, adı, sanı, soyu, sopy yüzlerce, binlerce yıl unutulmayacak, torundan toruna sürüp gidecek, değerli bir andaç olarak kalacaktır. Büyük şehirlerde soyadı bırakılmış olduğu için, ikinci, üçüncü dededen sonrası unutulur gider. Sağlam bir aile tarihi kurulamaz. Uygur olarak yaşamak isteyen ulusların bütün bireyleri, bütün ocakları birer soyadı alırlar. Bu ad; kişiyi soyuna, ocağına, yuvasına bağlamak için iyi bir bağdır...*” ifadesini kullanmıştır.¹¹ Besim Atalay’ın hazırladığı bu kitap Türkiye’deki antroponimi alanında yapılan ilk eser olarak bilinmekte olup, Soyadı Kanunu’nun kabul edilmesi ile birlikte ülke genelindeki nüfus müdürlüklerine gönderilerek soyadı seçiminde rehber bir kaynak olarak tasarlanmıştır.¹² 5600’ün üzerinde ismin yer aldığı kitap tarihi kişilerin isimleri, Türk Dil Kurumu Tarama Dergisi’nden alınmış olan isimler ile 1928 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan “*Köylerimiz*” adını taşıyan eserden seçilen isimlerden oluşmuştur.¹³

2. 1934 Soyadı Kanunu’nun Kabulü

Türkiye’de soyadı konusunu bir yasaya bağlama üzerine çalışmalar 17 Şubat 1926’da kabul edilen Medeni Kanun ile başlamıştır. Zira Medeni Kanun’da yer alan bazı maddeler ile soyadı çalışmaları için altyapı oluşturulmuştur. Buna göre Medeni Kanun’da yer alan aşağıdaki ifadeler ülkede soyadı uygulamasının henüz olmadığı dönemlerde ortaya konulmuştur: “*Boşanan kadın, evlenme ile iktisap ettiği şeraiti muhafaza eder, şu kadar ki evlenmeden evvel taşıdığı aile ismini tekrar alır...*” “*Karı, kocasının aile ismini taşır*”, “*Evlathlık, kendisini evlathğa alanın aile ismini taşır...*”, “*Nesebi sahîh olan çocuk, babasının ismini taşır...*”, “*...tanınmak sureti ile taayyün eden çocuk, babanın aile ismini taşır...*”¹⁴

Böylece Soyadı Kanunu için hukuki zemin oluşturulmuş, bu tür ön alıcı çalışmalarla kanuna geçerken kamuoyunun hazırlanması sağlanmıştır.

Medeni Kanun kabul edildikten kısa bir süre sonra 1929 yılında soyadı çalışmaları yönünde daha ileri adımlar atılmış ve aile isimleri belirlenmesi için

11 Besim Atalay, *Türk Büyükleri ve Türk Adları*, Haz. Gürol Pehlivan, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2021, s. 47.

12 Gürol Pehlivan, “Besim Atalay’ın Türk Büyükleri veya Türk Adları İsimli Eserinin Soyadı Kanunu Uygulamasındaki Rolü”, *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, C.VII, S.1, İzmir, 2021, ss. 186-187.

13 Atabay, a.g.m., s. 243.

14 *Resmî Gazete*, 4 Nisan 1926, s. 19, 46.

yabancı bir uzmanın da aralarında bulunduğu bir komisyon oluşturulmuştur.¹⁵ Bu çalışmanın devamı 13 Mart 1933 tarihinde tam anlamı ile somutlaşmış, soyadı ile ilgili kanun tasarısı dahiliye ve adliye encümenliğine gönderilmiştir.¹⁶ TBMM dahiliye ve adliye encümenlerinde görüşülen Soyadı Kanunu ile ilgili tasarı daha sonra TBMM Başkanlığı'na havale edilmiş ve 16 Haziran 1934 tarihinde mecliste müzakereye başlamıştır.¹⁷ TBMM'deki görüşmelerin ardından Soyadı Kanunu, 21 Haziran 1934'te kabul edilmiştir.¹⁸ Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi, idari işlerin kolaylaştırılmasının yanında milliyetçi bir yön de ihtiva etmiştir. Zira bu uygulama ile sosyal alanda karmaşanın önlenebileceği ve ayrıca milli kimliğin etiketlenmesi/damgalanması adına bir alan sağlayacağı düşünülmüştür.¹⁹

Kabul edilen kanunun ilk maddesine “*Her Türk öz adından başka soyadını da taşımağa mecburdur*” ifadesi ile başlanarak istisnasız tüm vatandaşların bir soyadı alacağı vurgulanmıştır. Kanunun üçüncü maddesinde “*Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimler ile umumî edelere uygun olmayan veya iğrenç ve gülünç olan soyadları kullanılamaz*” denilerek soyadlarının belirlenme sınırları çizilmiş, Soyadı Kanunu'nun bir getirisi olan eşitlikçi anlayışa da vurgu yapılmıştır. Kanunda bulunan “*Soyadı seçme vazifesi ve hakkı evlilik birliğinin reisi olan kocaya aittir*” şeklinde yer alan dördüncü madde ile Türk toplumunun öteden beri kabul ettiği, soyun erkek üzerinden yürümesi anlayışı pekiştirilmiştir. Soyadı Kanunu'nun beşinci maddesinde “*Mümeyyiz olan reşit soyadını seçmekte serbesttir*” denilmiş ve özellikle halkın kendi soyadını belirleyebilmesi sağlanmıştır. Vatandaşın kendi soyadını belirleme maddesi, beraberinde çeşitli ihtilafları da getirebileceği için kanunda “*Soyadı seçme işlerinde çıkacak ihtilâfları halletmek ve kendiliklerinden soyadı seçmeyenlerle anası babası belli olmayan çocuklara ad takmak... ..salâhiyeti, ana kütüğün bulunduğu yerin en büyük mülkiye memuruna aittir*” maddesine yer verilmiştir. Böylece ihtilafların giderilmesi için vali ve kaymakamlar sorumlu tutulmuştur. Kanunda son olarak, yayımlandıktan altı ay sonra yürürlüğe gireceği ve kanunun uygulama yollarını gösterecek bir Soyadı Nizamnamesi'nin yapılacağı belirtilmiştir.²⁰

Soyadı Kanunu'nun yayımlanmasından kısa bir süre sonra İsmet (İnönü) Paşa ve bazı milletvekilleri tarafından 24 Kasım 1934 tarihinde TBMM'ye “*Kemal öz adlı Cumhur reisimize Atatürk soyadı verilmiştir.*” şeklinde teklif sunulmuştur. Mecliste görüşülen bu teklif aynı gün 2587 kanun numarası ile kabul edilmiştir.²¹ Mustafa Kemal Paşa'ya Atatürk soyadının verilmesinin ardından, 17 Aralık 1934

15 T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/2-18-38, (20.03.1929).

16 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 4, C.XIII, İçtima 2, 13.03.1933, s. 16.

17 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 4, C.XXIII, İçtima 3, 16.06.1934, s. 191.

18 Resmî Gazete, 2 Temmuz 1934, s. 4075.

19 Meltem Türköz, “Surname Narratives and the State-Society Boundary: Memories of Turkey's Family Name Law of 1934”, *Middle Eastern Studies*, C.XLIII, S.6, 2007, s. 894.

20 TBMM Kanunlar Dergisi, C.XIII, 21.06.1934, ss. 861-862.

21 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 4, C.XXV, İçtima 4, 24.11.1934, s. 35; TBMM Kanunlar Dergisi, C.XIV, 24.11.1934, s. 3.

tarihinde Kocaeli Milletvekili İbrahim Süreyya Bey, Atatürk olarak belirlenen soyadının başka hiç kimse tarafından ad veya soyad şeklinde kullanılmaması için kanun teklifinde bulunmuştur. İbrahim Süreyya Bey Atatürk isminin herkes tarafından kullanılmak isteneceğini ve bu ismin eşsizliğini yitireceğini şu sözler ile vurgulamıştır: “Acun savaşında bu yurdu bir defa daha kurtarmış olan Anafartalar kahramanının adını, bugün 20 yaşına gelmiş delikanlılar seve seve kullanmaktadırlar. Binaenaleyh böyle bir kayda lüzum vardır. Bu adı öz ve soyadı olarak kullanmaktan başka bir de herhangi bir kuruma, yapıya vermek te olabilir... .. Türkün Ulu sevgilisi ve kurtarıcısının adı da kendi gibi eşsiz kalacaktır.”²²

İbrahim Süreyya Bey’in yaptığı bu teklif diğer milletvekillerin de yerinde bulunarak aynı gün kabul edilerek kanunlaşmıştır.²³ Böylece “Atatürk” soyadı yalnızca Mustafa Kemal Paşa’ya özgü bir isim halini almıştır.

Soyadı Kanunu yayımlandıktan sonra bu kanun ile bağlantılı olarak lakap ve ünvan kullanımının son bulması için 26 Kasım 1934 tarihinde bir kanun hazırlanmıştır. Bu kanuna göre ağa, hoca, hacı, molla, hafız, bey, efendi, beyefendi, hanım, hanımefendi, hazretleri ve paşa şeklindeki lakap ve ünvanlar kaldırılmıştır. Bu aşamadan sonra halkın artık resmi evraklarda yer alan ad-soyadları ile anılmaları usulüne geçilmiştir.²⁴ Bu kanun ile yürürlüğe girecek olan Soyadı Kanunu için tamamlayıcı bir girişimde bulunulmuştur. Zira Soyadı Kanunu, Halkçılık ilkesinin bir getirisi olarak eşitlik anlayışının pekiştirilmesi için gerçekleştirilmiş bir inkılap olup, bazı lakap ve ünvanların üstünlük veya ayrıcalık belirtmesi Soyadı Kanunu’nun özüne aykırı olduğu kabul edilmiştir.

Soyadı Kanunu’nu tamamlar nitelikteki bir diğer gelişme Bakanlar Kurulu tarafından ilk şekli 15 Aralık 1934’te ve nihai olarak da 24 Aralık 1934 tarihinde onaylanan Soyadı Nizamnamesi’nin yayımlanması olmuştur. Nizamname, “Hususî hükümler”, “Soyadı”, “Soyadı seçim hak ve vazifesi”, “Soyadlarının yazımı”, “Soyadlarının nüfus kütüklerine ve doğum kağıtlarına işlenmesi”, “Türlü hükümler” başlıkları ile altı bölümden meydana gelen ve Soyadı Kanunu’nun uygulamadaki usul ve esasların belirlendiği bir nizamname şeklinde ön plana çıkmıştır. Bu nizamnameye göre tüm vatandaşların taşımakta zorunlu olduğu soyadlarını kütüğe yazdırma işlemlerinin 2 Ocak 1935 itibariyle başlayacağı, 2 Temmuz 1936 tarihine kadar geçecek yaklaşık bir buçuk yıllık bir süreçte herkesin soyadını kesinleştirmesi kabul edilmiştir. Ayrıca soyadların Türkçe olması, bir kabile ve aşiretle ilişkili soyadları seçilmemesi, rütbelerin, gülünç veya ahlak dışı ifadelerin, tarihi şahsiyetlerin adlarının soyadı olarak alınamayacağı nizamnamede ayrıyeten vurgulanan konular olmuştur. Bu noktada tarihi olarak ün yapmış soyadlarına “oğlu” ifadesinin eklenmesi mecburiyeti getirilmiştir. Soyadlarında başka milletlerin dillerinde kullanılan, onları tanımlayan ve farklı dillerden alınmış kelime ve eklerin kullanılmayacağı da Soyadı Nizamnamesi

22 TBMM Zabıt Ceridesi, 17.12.1934, s. 202.

23 TBMM Kanunlar Dergisi, C.XIV, 17.12.1934, s. 77; Resmî Gazete, 24 Aralık 1934, s. 4565.

24 TBMM Kanunlar Dergisi, C.XIV, 26.11.1934, s. 7.

içeriğinde yer bulmuştur.²⁵ Nizamnamede vurgulanan en önemli ifadelerden biri de ihtilaflarda mahkeme yolunun daima açık tutulması olmuş, bu durum Soyadı Kanunu'nun hukuksal zemininin de sağlam temellere oturtulmaya çalışıldığının bir göstergesi olarak ifade edilebilmektedir.

3. İtalya'da Mussolini'nin İktidara Gelmesi ve Genel Politikaları

I. Dünya Savaşı sonuçlandığında savaşı kaybeden devletlerden başka, kazanan tarafta yer alan devletlerden bazılarında da büyük krizler ve memnuniyetsizlikler ortaya çıkmıştır.²⁶ İtalya I. Dünya Savaşı'nı kazanan tarafta tamamlamasına rağmen ekonomik açıdan iflase sürüklenmiş, büyük kayıplar vererek ağır bir yara almıştır.²⁷ Bu bağlamda İtalya savaş sonrası memnuniyetsizliği yaşayan ülkelerin başında gelmiş, bu durum birbiriyle bağlantılı olarak siyasi, ekonomik, toplumsal ve tarihsel nedenlerle beraber faşist ideolojinin doğmasına bir zemin oluşturmuştur.²⁸ Yeni rejimin doğmasında ve İtalya'nın bundan sonra ki uzun bir sürecine damga vuracak olan Benito Mussolini'nin ön plana çıkma durumu gerçekleşmiştir. İlk olarak 1921 yılında Mussolini öncülüğündeki aşırı sağ hareket Giovanni Giolitti'nin desteklediği Ulusal Blok'a katılmış ve Mussolini'nin de aralarında bulunduğu otuzaya yakın faşist temsilci seçimler sonucunda meclise girmiştir. Kasım 1921'de ise Mussolini öncülüğünde Ulusal Faşist Parti (Partito Nazionale Fascista) kurulmuş,²⁹ bunu takiben yükselişine başlayan parti, Duçe (lider) lakabını kullanan Mussolini öncülüğünde eski Roma İmparatorluğu'nun ihtişamına tekrardan ulaşma hayali ile halka vaatlerde bulunarak yükselişini sürdürmüştür.³⁰ Ulusal Faşist Parti 30 Ekim 1922'de Mussolini'nin başbakan olması ile çok geçmeden zirveye ulaşmıştır. İtalya Başbakanı Mussolini, ilk iş olarak demokratik kurumlar ile muhalif hareketleri engellemeye yönelik bir politika izlemiştir. Mussolini'nin bu uygulamaları yalnızca İtalya'yı değil, Avrupa'nın diğer ülkelerinde de kendini göstermiş ve otoriter yönetimin egemen olması hareketleri Avrupa'da iki savaş arası dönemde diktatörlüklerin kurulması ve güçlenmesini de sağlamıştır.³¹

25 *Resmî Gazete*, 27 Aralık 1934, ss. 4589-4591; BCA, 272-0-0-12/63-190-9, (15.12.1934). T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, *Soyadı Nizamnamesi*, Kanunun Tarihi: 21 Haziran 1934, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21759&MevzuatTur=2&MevzuatTertip=3> (Erişim: 09.03.2024).

26 Demirhan Fahri Erdem, Çiğdem Erdem, "İtalya'da Faşizmin Yükselişi ve Antonio Gramsci'nin Faşizm Karşıtı Strateji ve Taktikleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.XVIII, S.1, Ankara, 2016, s. 106.

27 Mevlüt Çelebi, *Millî Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002, s. 24.

28 Erdem, Erdem, *a.g.m.*, s. 106.

29 *Scritti Politici di Benito Mussolini*. Giriş ve Düzenleme: Enzo Santarelli, Feltrinelli Yayınevi, Milano, 1979, s. 61.

30 Yaşar Özüçetin, Sıddık Yıldız, "Mussolini İtalya'sının 1936 Yılına Kadar Sahip Olduğu Dış Politikası ve Bu Bağlamda Muhtelif Türk Büyükelçilikleri Tarafından Gönderilen Yazılarda Ortaya Konulan İzlenim ve İntibalar", *The Journal of Academic Social Science Studies*, S.68, Elazığ, 2018, s. 259.

31 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990*, C. I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1993, s. 172.

Mussolini, iktidara geldikten sonra, diktatörlüğünü kurmak adına kararlı adımlar atmaya başlamış, bu yolda ilk önce seçim kanununu değiştirmiş ve kabul edilen yeni kanun çerçevesinde yapılan seçimlerde oy oranını artırarak iktidarını daha da güçlendirmiştir. Hükümetin kolluk güçlerine geniş yetkiler verilmesiyle İtalya, bir polis devletine dönüşmüş, basın özgürlüğü kaldırılarak, kitap ve dergiler yoğun bir şekilde sansüre maruz kalmıştır. İtalya’nın yönetsel anlamda otoriterleşmesi sürecinde 1925 yılının başından 1926’nın sonuna kadar, aralıksız şekilde yasalar çıkarılmış,³² böylece ülke yönetiminde önemli değişiklikler kendini göstermiştir. Bahsi geçen süreçte çıkarılan yasalara verilebilecek örneklerin en başında 26 Kasım 1925 tarihli yasa gelmiş, hükümet İtalya genelinde faaliyet gösteren tüm dernekleri, enstitüleri ve diğer sosyal kuruluşları mutlak kontrolü altına almıştır. Yine aynı dönemde, 24 Aralık 1925’deki bir diğer yasa sayesinde İtalya’ya bağlılık yemininde bulunmayı reddeden kamu görevlileri görevden alınma riskiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu süreçte ayrıca Başbakan ünvanı yerine 24 Aralık 1925 tarihli karar ile Hükümet Başkanı ifadesi kullanılmaya başlanmış bu durum Mussolini’nin artık sadece İtalya Kralı’na karşı sorumlu olması ve onun tarafından görevden alınabilmesini yasal bir dayanağa oturtmuştur. 3 Nisan 1926 tarihinde İtalyan gençleri yaş grubuna göre çeşitli teşkilatlara katılmaya zorlayan bir örgütlenme yoluna gidilmiş, böylece muhalif olanların bir kısmı tamamen bastırılırken kalan kısmı da ülkeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır. Zaman içerisinde İtalya Devleti tamamıyla yasakların olduğu bir ülke halini almış ve geline süreçte de Mussolini kültürü ortaya çıkararak daha da güçlenmiştir.³³

Bu süreçte yoğun bir biçimde tatbik edilen kültür politikalarının ana temasında, ulusun kendine özgü kültürel mirasın yüceltilmesi ve İtalyan kültüründeki yabancı etkilerin ortadan kaldırılması noktası ön plana çıkmıştır. 1920’li yılların sonların da otoriter rejim, yabancı gazetelerin, müziğin, filmlerin ve edebiyatın sistematik olarak dolaşımdan çekilmesi ile kapsamlı ve yoğunlaştırılmış bir kültürel milliyetçilik programı başlatılmıştır. İtalya rejimi, eski Roma İmparatorluğu mirası ile İtalyan modernitesinin aynı dönemde kabul edilmesini ön görmüş olup, gerçekleştirdikleri devrim hareketi ile Roma’nın disiplin, askeri cesaret ve ulusal birlik ilkelerinden ilham alan yeni bir İtalyan vatandaşı modeli ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.³⁴

İtalya’da yaşanan tüm bu süreçler tabidir ki dilsel azınlıklara yönelik uygulamaların da sıkışmasını beraberinde getirmiştir. İtalyan ulusunun birliğini garantilemek adı altında birey haklarını sıkıştıran ve özellikle de dilsel

32 Abdül Samet Çelikçi, Can Kakışım, “İtalyan Faşizmi ve Tarihsel Gelişimi”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.I, S.2, Muş, 2013, ss. 86, 89.

33 Mevlüt Çelebi, “Benito Amilcare Andrea Mussolini (1883-1945)”, *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Elektronik Materyal, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/benito-amilcare-andrea-mussolini-1883-1945/> (Erişim: 05.01.2024).

34 Philip V. Cannistraro, “Mussolini’s Cultural Revolution: Fascist or Nationalist?”, *Journal of Contemporary History*, C.III, S.4, London, 1972, ss. 124-125.

yönden azınlıkta kalanların haklarını göz ardı eden politikalar takip edilmiştir.³⁵ Bu sıkı durumu güçlendiren politikalardan ve yasalardan biri de İtalya Krallığı'na sonradan katılan bölgelere özel olarak yürütülen soyadı uygulaması olmuştur. Mussolini döneminde çıkarılan pek çok uygulama arasında ön planda görülmesine de İtalya soyadı düzenlemesi, özellikle ülkenin kuzey ve kuzey doğu bölgelerinde yaşayan veya krallığa sonradan ilhak edilen yerlerdeki toplulukları derinden etkilemiştir.

4. 1926 İtalya Soyadı Düzenlemesi

I. Dünya Savaşı'nın son bulmasıyla beraber, ateşkes döneminden itibaren başlamak üzere zorunluluk veya düzenleme olmamasına rağmen Istria³⁶ bölgesinde yaşayan bazı kişiler Alman veya Slav soyadlarını hemen İtalyan diline çevirmek istemişlerdir. Bu isteğin arkasında, bir kısmının vatanseverlik coşkusu, bir kısmının ise yeni siyasi durumda kendilerini daha rahat hissetme arzusu yer almıştır. Soyadları açık bir şekilde Slav kökenli olan İtalyanların birçoğu, bu değişikliği yapmanın aciliyetini veya gerekliliğini hissetmese de bir kısmı Avusturya yasalarından yararlanarak soyadlarını değiştirmek istemişlerdir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya Krallığı ile birleşen Venezia Giulia bölgesinde, Avusturya'ya ait olan medeni kanun 1923 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu sistem çerçevesinde, bölge yetkilileri sadece din değiştirme veya soylu ünvan kazanma durumlarında değil, aynı zamanda özel olarak dikkate alınmaya değer durumlarda da soyadı değişikliğine izin vermişlerdir. İtalyan eyalet organları, özel olarak dikkate alınan durumlar arasında egemenliğin Avusturya'dan İtalya'ya devredilmesini geçerli bir durum olarak değerlendirmişlerdir. 1926 yılına kadar bu konuda bir düzenleme kararı olmamasına rağmen İtalyan soyadı alma durumu kendini göstermiştir. 1926'da hükümet, başlangıçta yalnızca Trento³⁷ için geçerli olan ancak birkaç ay içinde Venezia Giulia ve Zara³⁸ bölgelerini de kapsayan bir kararname yayınlamıştır. Bu kararname, yabancı yazımla veya başka dillerle deforme edilmiş soyadlarının orijinal olarak İtalyanca veya Latince diline çevrilmesini zorunlu hale getiren bir düzenleme olmuştur (D'Alessio, 2008, s. 63).³⁹ Bu düzenleme, İtalya Krallığı'na

35 Silvio Troilo, *Il Diritto al Nome Degli Appartenenti Alle Minoranze Linguistiche Nell'ottica Della Sovranità Dei Valor, Studi in Onore di Gaetano Silvestri*, Giappichelli Yayınevi, Torino, 2016, s. 2465.

36 Istria, I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1919 yılında İtalya tarafından Avusturya'dan ele geçirilmiştir. Devamında ise nüfusu İtalyanlaştırılmaya çalışılmıştır. <https://www.britannica.com/place/Istria> (Erişim: 29.12.2023).

37 Trento'nun nüfusu uzun yıllar boyunca İtalyanca konuşan topluluklardan oluşmuş, 1860'larda birleşik bir İtalya'nın oluşturulmasından sonra şehir, Avusturyalı yetkililer tarafından acımasızca bastırılan irredantist ajitasyonun merkezi haline gelmiştir. Trento bölgesi 1918 yılında ise tamamen İtalya'nın bir parçası haline gelmiştir. <https://www.britannica.com/place/Trento-Italy> (Erişim: 17.01.2024).

38 Zara, Kasım 1918'de İtalyan kuvvetleri tarafından ele geçirilmiş, sonrasında 1921 yılında İtalya tarafından ilhakı ilan edilmiştir. <https://www.treccani.it/enciclopedia/zara/> (Erişim: 17.01.2024).

39 Vanni D'Alessio, "Dall'Impero d'Austria al Regno d'Italia. Lingua, Stato e Nazionalizzazione

ilhak edilen topraklardaki ailelerin soyadlarının İtalyancaya iade edilmesi veya İtalyancaya dönüştürülmesini dayatacak kadar ileri gitmiştir.⁴⁰

Zira 1925 yılından itibaren Mussolini’nin emirleri doğrultusunda, ad bilimi, toponimi, kamu yönetimi ve eğitim noktasında yabancı dilin kullanımını engelleyici çok sayıda müdahale gerçekleştirilmiştir. Onomastik alanındaki müdahaleleri haklı çıkarmak için, Avusturya egemenliği altında değiştirildiği iddia edilen çok sayıda Latin veya İtalyan kökenli soyadının orijinal hallerine geri getirilmesi çalışmaları yürütülmüştür. Özellikle Avusturya İmparatorluğu yönetimi altındayken Venezia Giulia’da, İtalyan kökenli soyadların değiştirilerek sonlarına “ch” eki ilave edilmiş, bunun yapılmasında da sicillerde görevlendirilen Slav rahiplerin rolünün olduğu ifade edilmiştir. Avusturya tarafından yapılan bu değişikliklere birkaç örnek gösterilecek olursa; “Bassi” soyadı “Bassich”, “Fabiani” soyadı “Fabianich” ve “Tomasi” soyadı “Tomasich” şeklindeki değişiklikler en başta gelecek örnekler olmuştur. Mussolini İtalya’sı da Avusturya tarafından yapılmış olan bu değişikliklerden çıkar yol bulmak suretiyle 10 Ocak 1926 tarihinde yayınlanan düzenleme ile özellikle Trento bölgesindeki soyadlarının İtalyancaya indirgenmesi kararına meşruluk kazandırmıştır. Trento’da başlayan bu düzenleme daha sonra İtalya’nın sonradan ilhak ettiği çeşitli bölgelere kadar genişletilmiştir.⁴¹

İtalya’da 10 Ocak 1926 tarihli Kraliyet Kanunu ile Trento ilindeki ailelerin soyadlarının İtalyanca şeklinde iadesi kararı şöyledir:

“Kanun: VITTORIO EMANUELE III

TANRININ İZİNİ VE MİLLETİN İRADESİYLE

İTALYA KRALI

Bakanlar Kurulu’nu dinledikten sonra;

Mühürler Bakanının teklifi üzerine Adalet ve Din İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı, İçişleri Bakanı ile mutabakata vararak, karar verdik ve kararlaştırıyoruz

Madde 1.

Orijinal İtalyan veya Latin soyadını başka dillere tercüme edilmiş veya yabancı bir yazımla veya yabancı bir sonek eklenerek deforme edilmiş olan Trento ilindeki aileler, orijinal soyadını orijinal haliyle özetleyecektir.

Yer adlarından türeyen, adları başka bir dile çevrilen veya yabancı yazımla deforme edilen toponimik kökenli soyadları ile yabancı bir biçime çevrilen veya indirgenen asil yüklemeler de İtalyanca biçimine döndürülecek.

---

in Istria”, *Una storia Balcania Fascismo, Comunismo e Nazionalismo Nella Jugoslavia del Novecento*. Yöneten: G. Corni. Ombre Corte Yayınevi, Verona, 2008, s. 63.

40 Troilo, a.g.e., s. 2465.

41 A.g.e., ss. 2466-2467.

İade işlemleri İtalyanca olarak İl Valisinin kararname ile açıklanacak ve bu karar ilgili taraflara bildirilecek, Krallığın Resmi Gazetesi'nde yayınlanacak ve nüfus kayıtlarına kaydedilecektir.

İade gerçekleştirildikten sonra hükümdarlık veya soylu yüklemine yabancı biçimde kullanan kişi, 500 L.'den 5000 L.'ye kadar para cezasıyla cezalandırılır.

Madde 2.

Önceki maddede öngörülen haller dışında dahi, ilgili tarafın talebi üzerine yabancı soyadları veya yabancı kökenli soyadları Vali kararıyla İtalyanca şekline dönüştürülebilir. Kararname nüfus kütüklerine işlenir.

Madde 3.

Kraliyet Kararnamesi ile 1. ve 2. maddelerin hükümleri, kısmen veya tamamen Krallığın diğer eyaletlerini kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Kanun haline getirilmek üzere Meclis'e sunulacak bu kararnamenin uygulanması için Adalet Bakanı gerekli talimatları verecek.

Devletin mührünü taşıyan bu kararnamenin, İtalya Krallığı'nın resmi yasa ve kararnameleri koleksiyonuna dahil edilmesini, sorumlu herkesin buna uymasını ve uyulmasını sağlamasını emrediyoruz.

10 Ocak 1926'da Roma'da karar verilmiştir.

VITTORIO EMANUELE

MUSSOLİNİ - ROCCO - FEDERZONI"⁴²

İtalya Kralı III. Vittorio Emanuele, Başbakan Benito Mussolini, Adalet Bakanı Alfredo Rocco ve Senato Başkanı Luigi Federzoni'nin isimlerinin de bulunduğu karar İtalya'nın Trento ilinde bulunan vatandaşlar için düzenleme getirmiştir. Buna göre daha başka dillere tercüme edilerek veya son ek eklenmek suretiyle orijinaliği bozulan adların İtalyan veya Latin dillerindeki asıl karşılıklarına çevrilebilmesi kararı alınmıştır. Yer adlarından türeyen, adları başka bir dile çevrilen veya yabancı yazımla deforme edilen ve yabancı bir biçime çevrilen soyadlarının İtalyanca biçime döndürülmesi kabul edilmiştir. Ayrıca soyadı düzenlemesi yapıldıktan sonra soyadını yabancı biçimde kullanan kişilere, 500 lireden 5 bin lireye kadar para cezası kesilmesi kararlaştırılmıştır. Bu yasa ile daha önce var olan soyadlarının İtalyancaya döndürülmesi için Trento ilinde pilot bir uygulama başlatılmıştır. Madde 3'te yer alan hükümlerin kısmen veya tamamen ülkenin diğer illerini kapsayacak şekilde genişletilir olması durumu, bu uygulamanın pilot uygulama olduğunu ortaya koymuştur.

1926 İtalya soyadı düzenlemesinde iki farklı varsayımdan yola çıkılmıştır. İlki, savaştan sonra kurtarılan toprakların orijinal nüfusunun Latin kökenli olduğu ve yalnızca İtalyanca konuşan insanların yerli olarak kabul edilebileceği

⁴² *Gazzetta Ufficiale del Regno D'Italia*, 15 Ocak 1926, ss. 135-136; *Gazzetta Ufficiale del Regno D'Italia*, 7 Haziran 1926, s. 2291.

ileri sürülüyordu; dolayısıyla mesele, eyalet valisinin kararnamesiyle yapılan bir açıklamanın ardından aile adlarının iadesi meselesidir. İkincisi ise, Latin köklerine sahip olmayan bir yazım şekline sahip soyadlarıyla ilgili olarak soyadlarının İtalyanca biçimine indirgenmesi meselesidir. Şekil itibariyle liberal bir kural gibi görünse de uygulama bağlamında Mussolini’nin otoriter iktidarının vatandaşları zorlamasına izin veren bir yapıya bürünmüştür.⁴³

Bu düzenleme dönemin siyasi ve toplumsal durumunu yansıtır nitelikte bir belge olarak tarih sahnesinde yer almış, aynı zamanda İtalyan halkının bireysel kimliklerini ve aile bağlarını düzenlemek adına önemli bir adım olarak kabul edilmiştir. Yabancı araştırmacılar, bu düzenleme ile de örtüşür şekilde Mussolini döneminde ilhak edilen topraklardaki ailelerin soyadlarının zorla İtalyancaya çevrilmesi vakalarının olduğunu bildirmişler ve bu durumu bir kişilikleştirme politikası olarak değerlendirmişlerdir. Öyle ki 7 Nisan 1927 tarihinde yeni bir karar alınmış, alınan karar çerçevesinde Trento ilinde başlayan soyadı düzenlemesi ile ilgili uygulamanın İtalya Krallığı’na eklenen yeni eyaletlerin tüm bölgelerine genişletilmesi kabul edilmiştir. Böylece yabancı soyadlarının veya yabancı kökenli soyadlarının valilik kararıyla İtalyan biçimine döndürülmesi kararlaştırılmıştır.⁴⁴

Bu süreçte İtalya Krallığı’na I. Dünya Savaşı’ndan sonra özellikle 1920’li yıllardan itibaren kuzey ve kuzeydoğuda yeni eklenen bölgelerde bulunan vatandaşların soyadlarında değişiklikler yapıldığı görülmüştür. Uygulamanın başladığı Trento ilinde isimleri belirtilen vatandaşların soyadlarının İtalyancaya dönüştürülmesi gerçekleştirilmiş, bunların bir kısmı da 28 Şubat 1928 tarihli İtalya Krallığı Resmî Gazetesi’ne yansımıştır.⁴⁵ Yine İtalya Krallığı Resmî Gazetesi’nde 5 Mayıs 1928 tarihinde Trieste⁴⁶ vilayetindeki değişikliklere ait kararlar açıklanırken, 1 Aralık 1928 tarihinde ise bu kez Istria vilayetindeki soyadı değişikliklerini içeren kararlar yayınlanmıştır. Uygulama kapsamında örneğin, Trieste vilayetinde “Lussich” soyadlı vatandaşa “Lussi” soyadı verilmiş, Istria vilayetinde ise vali kararı ve özel olarak atanan danışma komisyonunun görüşü dinlendikten sonra “Koejancie” soyadına sahip erkek bir vatandaşın soyadı “Cociani” olarak değiştirilmiştir. Aynı yöntem ile “Dussich” soyadına sahip bir vatandaşın soyadı “Dussi” olarak değiştirilmesi, “Lazzarich” soyadlı vatandaşa da “Lazzari” soyadı verilmesi gösterilebilecek örneklerden sadece birkaçını teşkil etmiştir.⁴⁷ Soyadlarının İtalyancaya dönüştürülme uygulamasında yaygın

43 Miro Tasso, “Fascismo e Cognomi Nelle Regioni Mistilingue del Confine Settentrionale Italiano”, *Quaderni*, C.XXXIII, S.1, Venezia, 2022, s. 315.

44 Senato Della Repubblica, Disegno di Legge, Atti Parlamentari, Comunicato Alla Presidenza II, 6 Mayıs 1988, s. 1, 4; *Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia*, 22 Nisan 1927, s. 1690.

45 *Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia*, 28 Şubat 1928, ss. 883-884.

46 Trieste, 1918’de İtalyan birlikleri tarafından işgal edilmiş ve daha sonra doğal hinterlandından siyasi bir sınırla bağlantısı kesildiği için deniz ticaretinin çoğunu kaybetmiştir. <https://www.britannica.com/place/Trieste-Italy> (Erişim: 29.12.2023).

47 *Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia*, 5 Mayıs 1928, s. 1960; *Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia*, 11 Aralık 1928, ss. 5985, 5988.

olarak kullanılan ifadelerin yer aldığı ve Vali Yardımcısı Roberto Rızzi'nin onayı ile Istria vilayetinin sorumluluğundaki Venezia Tridentina'da alınan örnek karar şu şekildedir:

"7 Nisan 1927 tarihli Kraliyet Kararnamesini gördükten sonra..., 10 Ocak 1926 tarihli Kraliyet Kanun Hükmünde Kararnamede yer alan hükümleri yeni Eyaletlerin tüm bölgelerine genişletir..., ... Venezia ailelerinin soyadlarının İtalyanca olarak iadesine ve yukarıda adı geçen Kraliyet Kanun Hükmünde Kararnamenin uygulanmasına ilişkin talimatları onaylayan 5 Ağustos 1926 tarihli Bakanlık Kararnamesine ilişkin;

"Antich" soyadının İtalyan kökenli olduğu ve maddeye uygun olduğu değerlendirilmektedir. Söz konusu kanun hükmünde kararnamenin 1'ine göre (madde 1) İtalyan şeklini almalıdır;

Özel olarak atanan danışma komisyonunun görüşünü dinledikten sonra;

Kararnameler: ...'dan doğan Antich Giorgio beyin soyadı tüm yasal amaçlar doğrultusunda İtalyanca "Anti" biçiminde iade edildi."⁴⁸

Uygulamada dikkat çekici olan nokta ise soyadı İtalyancaya dönüştürülen vatandaşların, sahip oldukları soyadlarının kökeninin zaten İtalyan kökenli olduğu, sadece harf değişiklikleri ile soyadının revize edilmesi şeklinde bir yaklaşımdır.

Soyadlarının İtalyancaya indirgenmesi yönünde yapılan kanunun uygulanması 1928 yılından itibaren yoğunluk kazanmış, çalışmaların yürütülmesinde ise ilgili valiliklerin bünyesinde bulunan filologlar, glottologlar ve avukatlardan oluşan danışma komisyonlarından yararlanılmıştır. 1928 yılında 3000'in üzerinde, 1929'da ise 2000 civarı soyadı İtalyancaya dönüştürülmüştür. Benzer uygulamalar 1930'lu yıllarda da devam etmiş, 25 Temmuz 1933 tarihli İtalya Krallığı Resmî Gazetesi'nde Bolzano,⁴⁹ Zara ve İstria illerindeki bazı vatandaşların soyadları da İtalyanca şekle getirilmiştir.⁵⁰ Verilen yeni soyadlarının onomastik çalışmalar ile adların kökeni ve anlamlarını korumalarına özen gösterileceği ifade edilmiştir. Özellikle Trieste, Gorizia, Udine, Fiume gibi yerlerde yoğunlaşan bu uygulama II. Dünya Savaşı'na kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Alınan bu kararlar yalnızca Slav soyadlarını değil, genel olarak yabancı soyadlarını da etkilemiştir.⁵¹

Yabancı soyadlarının İtalyancaya uyarlanması, rejimin etnik gruplar arasındaki ilişki ve toplum alışkanlıklarını ortadan kaldırmaya çalıştığı ancak

48 *Gazzetta Ufficiale del Regno D'Italia*, 5 Haziran 1928, s. 2421.

49 Bolzano, 1919 yılında resmî şekilde İtalya'nın bir parçası olarak tanınmıştır. Bölge daha sonra II. Dünya Savaşı esnasında Almanya'nın kontrolüne girmeden önce yoğun bir İtalyanlaştırılma programına maruz kalmıştır. <https://doinghistoryinpublic.org/2018/07/03/a-tale-of-two-cultures-a-historians-guide-to-bolzano/> (Erişim: 29.12.2023).

50 *Gazzetta Ufficiale del Regno D'Italia*, 25 Temmuz 1933, ss. 3374, 3379.

51 Troilo, *a.g.e.*, s. 2468; 1928 yılında Fiume bölgesindeki soyadlarının İtalyan biçimine indirgenmesi kararı verilmiştir. *Gazzetta Ufficiale del Regno D'Italia*, 3 Temmuz 1928, s. 3048.

aynı zamanda geleneksel bir uygulamayı yeniden ürettiği bir süreç olmuştur. Bu süreç, hükümetin talimatıyla valilikler tarafından yönlendirilmiş, valilikler soyadlarını İtalyan biçimine döndürmek için soyadı listeleri dahi hazırlamak zorunda bırakılmıştır. Örneğin, Trieste vilayetindeki valilik, bir danışma komisyonu kurarak soyad listelerini İtalyanca biçimine dönüştürmeye çalışmıştır. Komisyon, lokal çaptaki filolog ve tarihçilerin katkılarıyla, azizlerin isimlerinden türemiş tüm soyadlarını, biçimlerine bakılmaksızın İtalyan kökenli olarak değerlendirmiştir. Bu düzenleme ile örneğin “Klun” soyadı “Coloni”, “Polh” soyadı “Poli”, “Dimnik” soyadı “Dominci” olarak dönüştürülmüştür. Bu uygulama bir diğer vilayet olan Pola’da daha sert bir boyut kazanmış, valilik komisyonu belediyelerden yabancı soyadlarının listelerini almış ve soyadlarında kişilere danışma gereği duymadan değişiklik yapabilme yetkisine sahip bir kararı kabul etmiştir. Yabancı soyadlarının İtalyanca biçimine döndürülmesinin yanı sıra, özel olarak talep eden herkes için İtalyan kökenli olmayan yabancı soyadlarının ücretsiz olarak çevrilmesi olanağı da tanınmıştır. Netice itibarıyla ekonomik, siyasi, fiziksel baskılar ve tehditler nedeniyle soyadı değişikliği noktasında başvuruların sayısında önemli bir artış görülmüştür.⁵²

5. Türkiye ve İtalya Soyadı Uygulamalarının Karşılaştırılması

Türkiye’de kabul edilen Soyadı Kanunu ile 1926 İtalya soyadı düzenlemesi bazı noktalar üzerinden karşılaştırılmalı olarak ele alınabilir. Ele alınan ve karşılaştırılan noktalar genel itibarıyla tarihî, hukuki ve ideolojik bağlamlarda değerlendirmeye tabi tutulabilir.

Öncelikle Türkiye’deki Soyadı Kanunu, demokratik bir zeminde gerçekleştirilmiştir. Öyle ki bu kanun bir baskı ikliminde değil, özgürlük ortamında tezahür etmiştir. Çünkü Soyadı Kanunu ile Türk vatandaşlarının belirlenen kurallar çerçevesinde kendi soyadlarını kendilerinin seçmesine müsaade edilmiştir. Ancak İtalya soyadı düzenlemesinde bireylerin böyle bir hakkı olmadığı gibi mevcut soyadlarının bir kısmı valiliklerce belirlenen komisyonlar tarafından ilgili vatandaşa bazen haber verme gereği dahi duymadan değiştirilmiş, en iyi ihtimalle halihazırdaki soyadları İtalyancaya dönüştürülmüştür. Bu durum 1926 İtalya soyadı düzenlemesinin birçok yazar tarafından faşizan bir uygulama olarak adlandırılmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de kabul edilen Soyadı Kanunu, milletin iradesinin tecelli ettiği TBMM tarafından kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiş olup, konu mecliste uzun tartışmalar sonrasında şekillenmiştir. İtalya’daki soyadı düzenlemesi, Mussolini hükümeti tarafından yürütülen bir dizi hukuki değişikliklerle birlikte hayata geçirilmiş ve kraliyet kararnamesi ile kabul edilmiştir. Alınan kararlar doğrultusunda otoriter ideolojiye dayanılarak devletin sosyal kontrolü arttırılmaya çalışılmıştır.

52 D’Alessio, a.g.m., s. 64.

Soyadı Kanunu herhangi bir grup veya bölgeye özel olarak uygulanmamış olup ülkenin kurucu lideri de bu kapsamda soyadı almıştır. Ancak İtalya'daki uygulama da böyle bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Zira İtalya'da ki soyadı üzerine düzenleme belirli bölgeleri ve soyadlarının kökenine göre belirli kişileri kapsamıştır.

Bu noktada milli bir kimlik inşası tartışması ön plana çıkabilir ve Türkiye'deki Soyadı Kanunu ile İtalya soyadı düzenlemesinin birbirine en yakın yönü ortaya konabilir. Türk Soyadı Kanunu ile yabancı ırk ve millet isimlerinin soyadı olarak alınamayacağı ayrıca alınacak soyadlarının Türkçe olması kararlaştırılmıştır. Bu durumun İtalya soyadı düzenlemesindeki soyadlarının İtalyancalaştırılması noktası ile yakınlığı bulunsa da uygulama kısmında büyük farklılıklar olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda Soyadı Kanunu ve devamında gerçekleşen uygulamalar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus devlet inşası yolunda atılmış önemli adımlardan biri olarak kabul edilmiştir. Dini ve yerel bileşenler etrafında tanımlanan Osmanlı Devleti'nden gelen toplumu Türk ulusu kimliği ile yeniden oluşturmayı amaçlayan cumhuriyet Türkiye'sinin yönetim kadrosu, kanunun üzerinde herhangi bir anlaşmazlık durumu göstermemişlerdir. Alınacak soyadlarının Türkçe olması durumu daima vurgulanmış, Mustafa Kemal Atatürk yakın çevresine verdiği soyadlarında bu duruma hassasiyet göstermiştir. Ayrıca dönemin basını üzerinden Türkçe soyadları da halka iletilerek bir özendirme çalışması yürütülmüştür.⁵³ Ancak bu konuda zorlayıcı veya mecburi bir unsur söz konusu olmamış, Türkçe soyadlarının seçilmesi durumu tavsiye ve özendirme şeklinde kendini göstermiştir. Türkiye'deki Soyadı Kanununda ortaya çıkan adı geçen uygulama milli bir kimlik inşasını teşkil etmektedir. Türkiye o süreçte modern bir devletin oluşumu dönemi içerisinde yer almış, bu durum daha şeffaf bireysel kimlikleri zorunlu hale getirmiştir. Öteki taraftan cumhuriyet Türkiye'sinin imparatorluk kimliğinden, ulus devlete geçme sürecinde önemli bir basamak görevi gören Soyadı Kanunu, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin bir kimlik üzerinden adlandırma ihtiyacını karşılamıştır. Zira bu kanun ile Türkiye'nin vatandaşları içtimai alandan üstünlük bildirmeyen, genel ahlaki normlara uygun ve başka milletlerin adını çağrıştırmayan soyadları almaya yönlendirilmiştir. Böylelikle toplumsal düzende bir uyum mevcuda getirilmeye çalışılmış, Türkiye Cumhuriyeti, vatandaşı aşiret veya cemaat sistemine dayalı değil, modern bir ulus niteliğine kavuşturulmak istenmiştir. Ayrıca alınan soyadlarının Türkçe ile uyumlu olması zorunluluğuyla Türk dil ve tarih tezlerinin desteklenerek milli kimlik inşasını pekiştirmek amaçlanmıştır. Bunun yanında Türkiye'deki soyadı uygulamasında gayrimüslim vatandaşlara Türk dilinden soyadları alıp almama konusunda önemli ölçüde bir serbestlik tanınmış, Müslüman vatandaşlar ise bu etnik ve kültürel serbestliğin dışında tutulmuştur. Gayrimüslim vatandaşlar Türkiye'deki soyadı uygulamasından

53 Atalay, *a.g.e.*, ss. 28-29.

memnun olduklarını dile getirmişler Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatlerinden önde gelen kişiler yaptıkları açıklamalarda kanunun Türk Milleti arasında birlik ve beraberliği güçlendireceğine vurgu yapmışlardır.⁵⁴ Türkiye’de Soyadı Kanunu’nun uygulanmasında, gayrimüslim azınlık ahaliye baskı bir yana büyük ölçüde bir serbestlik sağlandığının en önemli örneklerinden biri Mardin’de bulunan Süryanilere yönelik uygulama gösterilebilir. Kanunun uygulama aşaması ile ilgili olarak Süryani Horepiskoposu Aziz Günel önemli bilgiler aktarmış, bu bilgilerden en ön plana çıkan nokta ise Midyat’taki Süryanilerin soyadlarını cemaatin lideri olarak kendisinin verdiğini ifade etmesi olmuştur. Günel, Midyat Kaymakamı Akif Rahmi Kocamanoğlu tarafından çağırıldığını ve Süryanilerin soyadlarını kendisinin koyması için rica edildiğini dile getirmiştir. Aziz Günel de bu isteği yerine getirmek için Midyat Nüfus Dairesi’ne giderek çalışmalara başladığını ve cemaatine yeni soyadlarını verdiğini bildirmiştir.⁵⁵ Bu örnekten de hareketle Türkiye’deki Soyadı Kanunu ile 1926 İtalya soyadı düzenlemesi arasındaki en büyük benzerliğin olduğu bu kısma ayrıntılı bir şekilde bakıldığında derin bir ayrım görünmektedir. Bu noktadan hareketle İtalya soyadı düzenlemesi emperyalist bir amaç taşımakta olup özellikle 1920 sonrası İtalya Krallığı’na katılan topraklarda yasanın uygulanmış olması bu görüşü daha da kuvvetlendirmektedir. Zira İtalya soyadı uygulaması I. Dünya Savaşı sonrası krallığın bünyesine katılan özellikle Slav kökenli vatandaşlarının soyadları veya aile adlarına yönelik bir uygulama olarak ön plana çıkmıştır. İtalya soyadı uygulamasında İtalyan olmayan vatandaşlara kendi soyadını seçme veya belirleme özgürlüğü verilmesi bir kenara, valilikler bünyesinde çalışan ad bilimi ve toponimi uzmanları sayesinde İtalyancaya yakın soyadları bile etkilenmiştir. Bunun yanı sıra soyadlarının sonunda bulunan eklere dahi müdahale edilerek vatandaşlara yeni soyadı verme uygulaması gerçekleştirilmiştir.

54 Arslan, *a.g.m.*, ss. 163, 169.

55 Haşim Erdoğan, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Süryaniler*, Kimlik Yayınları, Kayseri, 2021, s. 184.

Sonuç

Türkiye’de 1934 yılında Soyadı Kanunu’nun kabul edilmesi yeni kurulan devletin kültürel ve hukuksal anlamda gelişiminin bir getirisi olarak görülmüştür. Kanun ile soyadları resmi bir şekle bürünmüş ve vatandaşın kimliği belirginleştirilmiştir. Bununla beraber soyadları ile toplumsal eşitliğin geliştirilmesi, aile bağlarının güçlendirilmesi ve kökenin korunması ile milli bir kimlik inşası hedeflenmiştir. İtalya soyadı düzenlemesinde ise en baştan kanunun uygulandığı bölgelerin özellikle İtalya Krallığı’na sonradan katılan ve genellikle de Slav kökenli vatandaşların yaşadığı bölgeler olması uygulamaya soru işareti ile yaklaşılmasına zemin hazırlamıştır. Bu cümleden hareketle İtalya’daki soyadı düzenlemesi milli bir kimlik inşası veya hukuksal açıkların kapatılmasından çok daha öte totaliter bir boyuta ulaşmıştır. Çünkü kişilerin mevcut soyadlarının tamamen veya eklerinin değiştirilmesi ve bunların sadece İtalyancaya indirgenmesi bu tezi güçlendirmiştir.

Türkiye’deki Soyadı Kanunu uygulamasında Mustafa Kemal Atatürk’ün Halkçılık ve Laiklik prensipleri göz önünde tutulmuştur. Kanunla, aynı toplum içerisinde yaşayan ve devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olan farklı unsurların bir arada tutulması, toplumsal barışın ve düzenin sağlanması, aile hukuku ve miras uygulamalarının bütün bölgelerde aynı şekilde uygulanması amaçlanmış ayrıca kanun önünde eşitliğin doğal sebebi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Uygulamadaki örneklerinden de anlaşılmaktadır ki; Türkiye’de ki Soyadı Kanunu ile vatandaşlara soyadı belirleme konusunda büyük bir özgürlük ve hareket alanı verilmiş olup, gayrimüslim azınlıklar da bu özgürlükten aynı şekilde yararlanmıştır. 1926 İtalya soyadı düzenlemesi, uygulandığı dönemin faşist ideolojisi çerçevesinde devletin bireyler üzerindeki kontrolünü artırmayı amaçlamış ve soyadı aracılığıyla İtalya Krallığı’na sonradan katılan topluluklar üzerinde daha baskın bir şekilde ve bilinçli olarak uygulanarak ulusal bir bilinç oluşturma hedefine odaklanmıştır. Hem Türkiye’deki soyadı uygulamaları hem de İtalya’daki soyadı özelindeki örnekler, temelde milli kimliğin inşası ve güçlendirilmesi anlayışı çerçevesinde yapılmıştır. Bu yönüyle iki ülke arasındaki soyadı uygulamalarında benzerlikler olsa da kanunun hayata geçirilmesi ve tatbiki safhasında ortaya çıkan farklar oldukça fazladır. Nitelik itibarıyla Türkiye’de uygulanan Soyadı Kanunu’nun halkın ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik cevaplar üretmesi açısından etik değerler gözetilerek uygulanmaya çalışıldığı da açıktır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30-18-1-2/2-18-38, (20.03.1929).

BCA, 272-0-0-12/63-190-9, (15.12.1934).

II. Resmi Yayınlar

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 15 Ocak 1926.

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 7 Haziran 1926.

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 22 Nisan 1927.

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 28 Şubat 1928.

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 5 Mayıs 1928.

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 5 Haziran 1928

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 3 Temmuz 1928.

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 11 Aralık 1928.

Gazzetta Ufficiale del Regno D’Italia, 25 Temmuz 1933.

Resmî Gazete, 4 Nisan 1926.

Resmî Gazete, 2 Temmuz 1934.

Resmî Gazete, 24 Aralık 1934.

Resmî Gazete, 27 Aralık 1934.

Senato Della Repubblica, Disegno di Legge, Atti Parlamentari, Comunicato Alla Presidenza II, 6 Mayıs 1988.

TBMM Kanunlar Dergisi, 21 Haziran 1934.

TBMM Kanunlar Dergisi, 24 Kasım 1934.

TBMM Kanunlar Dergisi, 26 Kasım 1934.

TBMM Kanunlar Dergisi, 17 Aralık 1934.

TBMM Zabıt Ceridesi, 13 Mart 1933.

TBMM Zabıt Ceridesi, 16 Haziran 1934.

TBMM Zabıt Ceridesi, 24 Kasım 1934.

TBMM Zabıt Ceridesi, 17 Aralık 1934.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, *Soyadı Nizamnamesi*, Kanunun Tarihi: 21 Haziran 1934, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21759&MevzuatTur=2&MevzuatTertip=3> (Erişim: 09.03.2024).

III. Kitaplar

AKMAN, Eyüp, "Osmanlı Nüfus Defterlerindeki Sülale Adlarının Soyadı Kanunuyla Aldığı Şekiller Üzerine Bir Dil İncelemesi (Kastamonu Örneği)", *7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Fırat Üniversitesi/ Elâzığ 16-18 Ekim 2014*, C.I, Elazığ, 2015, ss. 71-76.

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990 C.I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1993.

ATALAY, Besim, *Türk Büyükleri ve Türk Adları*, Haz. Gürol PEHLİVAN, Ötügen Neşriyat, İstanbul, 2021.

ÇELEBİ, Mevlüt, *Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002.

D'ALESSIO, Vanni, "Dall'Impero d'Austria al Regno d'Italia. Lingua, Stato e Nazionalizzazione in Istria", *Una storia Balcania Fascismo, Comunismo e Nazionalismo Nella Jugoslavia del Novecento*, Yöneten: G. Corni, Ombre Corte Yayınevi, Verona, 2008, ss. 30-71.

ERDOĞAN, Haşim, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Süryaniler*, Kimlik Yayınları, Kayseri, 2021.

Scritti Politici di Benito Mussolini, Giriş ve Düzenleme: Enzo Santarelli, Feltrinelli Yayınevi, Milano, 1979.

TROILO, Silvio, *Il Diritto al Nome Degli Appartenenti Alle Minoranze Linguistiche Nell'ottica Della Sovranità Dei Valor*, *Studi in Onore di Gaetano Silvestri*, Giappichelli Yayınevi, Torino, 2016.

TÜRKÖZ, Meltem, "Bu soyadı alınmamış ise..." *Ulus İnşası ve Soyadları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2023.

IV. Makaleler

- ARSLAN, Demo Ahmet, “Modern Türkiye’de Ulusal Kimliğin İnşasında Soyadı Kanunu’nun Rolü”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.3, Ankara, 2006, ss. 155-172.
- ATABAY, Mithat, “Soyadı Kanunu ve Bu Konuda Yapılan Tartışmalar”, *Tarih Dergisi*, S.42, İstanbul, 2005, ss. 231-248.
- CANNISTRARO, Philip V., “Mussolini’s Cultural Revolution: Fascist or Nationalist?”, *Journal of Contemporary History*, C.III, S.4, London, 1972, ss. 115-139.
- ÇELİKÇİ, Abdül Samet ve KAKIŞIM, Can, “İtalyan Faşizmi ve Tarihsel Gelişimi”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.I, S.2, Muş, 2013, ss. 83-99.
- DOKUYAN, Sabit, “Soyadı Kanunu ve Kanununun Uygulanma Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.XXXI, S.1, İzmir, 2016, ss. 129-166.
- ERDEM, Demirhan Fahri ve ERDEM, Çiğdem, “İtalya’da Faşizmin Yükselişi ve Antonio Gramsci’nin Faşizm Karşısı Strateji ve Taktikleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.XVIII, S.1, Ankara, 2016, ss. 103-127.
- MOROĞLU, Nazan, “Kadının Kimlik Sorunu Kadının Soyadı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.99, Ankara, 2012, ss. 245-268.
- ÖZÜÇETİN, Yaşar ve YILDIZ, Sıddık, “Mussolini İtalya’sının 1936 Yılına Kadar Sahip Olduğu Dış Politikası ve Bu Bağlamda Muhtelif Türk Büyükelçilikleri Tarafından Gönderilen Yazılarda Ortaya Konulan İzlenim ve İtibalar”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, S.68, Elazığ, 2018, ss. 257-277.
- PEHLİVAN, Gürol, “Besim Atalay’ın Türk Büyükleri veya Türk Adları İsimli Eserinin Soyadı Kanunu Uygulamasındaki Rolü”, *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, C.VII, S.1, İzmir, 2021, ss. 183-202.
- TASSO, Miro, “Fascismo e Cognomi Nelle Regioni Mistilingue del Confine Settentrionale Italiano”, *Quaderni*, C.XXXIII, S.1, Venezia, 2022, ss. 310-335.
- TÜRKÖZ, Meltem, “Surname Narratives and the State-Society Boundary: Memories of Turkey’s Family Name Law of 1934”, *Middle Eastern Studies*, C.XLIII, S.6, 2007, ss. 893-908.

V. Ansiklopedi Maddesi

ÇELEBİ, Mevlüt, “Benito Amilcare Andrea Mussolini (1883-1945)”, *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Elektronik Materyal, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/benito-amilcare-andrea-mussolini-1883-1945/> (Erişim: 05.01.2024).

VI. İnternet Kaynakları

<https://doinghistoryinpublic.org/2018/07/03/a-tale-of-two-cultures-a-historians-guide-to-bolzano/> (Erişim: 29.12.2023).

<https://www.britannica.com/place/Istria> (Erişim: 29.12.2023).

<https://www.britannica.com/place/Trento-Italy> (Erişim: 17.01.2024).

<https://www.britannica.com/place/Trieste-Italy> (Erişim: 29.12.2023).

<https://www.treccani.it/enciclopedia/zara/> (Erişim: 17.01.2024).

EKLER

Ek 1. Trento Vilayetine Ait 10 Ocak 1926 tarihli Soyadı Düzenlemesi
(Gazzetta Ufficiale del Regno D'Italia, 15 Ocak 1926, ss. 135-136)

VITTORIO EMANUELE III
PER GRAZIA DI DIO E PER VOLONTÀ DELLA NAZIONE
RE D'ITALIA

Sentito il Consiglio dei Ministri;
Sulla proposta del Guardasigilli Ministro Segretario di Stato per la giustizia e gli affari di culto, di concerto col Ministro per l'interno;
Abbiamo decretato e decretiamo:

Art. 1.

Le famiglie della provincia di Trento che portano un cognome originario italiano o latino tradotto in altre lingue o deformato con grafia straniera o con l'aggiunta di suffisso straniero, riassumeranno il cognome originario nelle forme originarie.

Saranno egualmente ricondotti alla forma italiana i cognomi di origine toponomastica, derivanti da luoghi, i cui nomi erano stati tradotti in altra lingua, o deformati con grafia straniera, e altresì i predicati nobiliari tradotti o ridotti in forma straniera.

La restituzione in forma italiana sarà pronunciata con decreto del Prefetto della Provincia, che sarà notificato agli interessati, pubblicato nella *Gazzetta Ufficiale* del Regno ed annotato nei registri dello stato civile.

Chiunque, dopo la restituzione avvenuta, fa uso del cognome o del predicato nobile nella forma straniera, è punito con la multa da L. 500 a L. 5000.

Art. 2.

Anche all'infuori dei casi preveduti nel precedente articolo, possono essere ridotti in forma italiana con decreto del Prefetto i cognomi stranieri o di origine straniera, quando vi sia la richiesta dell'interessato.

Il decreto è annotato nei registri dello stato civile.

Art. 3.

Con Regio decreto, le disposizioni degli articoli 1 e 2 possono essere, in tutto o in parte, estese ad altre Provincie del Regno.

Il Ministro per la giustizia darà le istruzioni necessarie per la esecuzione del presente decreto, che sarà presentato al Parlamento per la conversione in legge.

Ordiniamo che il presente decreto, munito del sigillo dello Stato, sia inserito nella raccolta ufficiale delle leggi e dei

decreti del Regno d'Italia, mandando a chiunque spetti di osservarlo e di farlo osservare.

Dato a Roma, addì 10 gennaio 1926.

VITTORIO EMANUELE.

MUSSOLINI — ROCCO — FEDERZONI.

Visto, Il Guardasigilli: ROCCO.

Registrato alla Corte dei conti, con riserva, addì 14 gennaio 1926.
Atti del Governo, registro 244, foglio 77. — FAINI.

Extended Abstract

When comparing surname application examples in the world, it is important to compare the surname regulation in Türkiye, which constitutes one of the most comprehensive applications, with its counterparts in other states. In addition, both laws were first discussed separately and then similar aspects were presented by comparison. Because this comparison can make concrete data visible in terms of revealing the strengths and weaknesses of the 1934 Turkish Surname Law. Based on this statement, it was aimed to contribute to the comparative history studies literature, which is lacking in academic history studies.

Official records and archive documents were primarily used to reveal the practices regarding Turkish and Italian surnames. While examining the surname law processes in Türkiye, priority was given to the State Archives, Turkish Grand National Assembly Minutes and Official Gazette records, as well as benefited from subject-specific research works. While discussing the Italian surname regulation, Italian official newspapers were accessed through the Italian Government Council of Ministers Regulations and Current Law Portal, and information about the law was accessed here. In addition, works by foreign authors dealing with the subject were also examined and added to our study.

While examining the Turkish Surname Law, a subject limitation was made by focusing more on the period between 1934 and 1936, when the law was effectively implemented. While discussing the Italian surname regulation, World War II began in 1926, when the law was implemented. The period until World War II was examined.

After a while after the Civil Code was adopted in Türkiye, more concrete steps were taken regarding surnames and a commission was formed to determine surnames and family names. As a continuation of the studies, the draft law on surnames was sent to the courthouse and internal affairs committees in 1933. The draft regarding the Surname Law, which was discussed in the mentioned committees within the Grand National Assembly of Türkiye, was passed here and transferred to the presidency of the parliament. After the discussions held in the Parliament, the Surname Law was accepted on June 21, 1934.

One of the many laws and regulations made during Mussolini’s Italy was the regulation on surnames. The regulation on surnames, which especially covers the regions that later joined the Kingdom of Italy, first came into force in the province of Trento with the decision dated January 10, 1926. The areas covered by this regulation, which included reducing surnames to Italian and re-giving family names to Italian, were later spread to various regions and the area of application was expanded.

Some points stand out when comparing the regulations regarding surnames in Türkiye and Italy. With the Surname Law in Türkiye, citizens have been given great freedom and freedom of action in determining their surnames, and this freedom has been further extended to non-Muslim minorities. The 1926 Italian surname regulation aimed to increase the social control of the state within the framework of fascist ideology and focused on the goal of creating a national unity by applying surnames to the Kingdom of Italy, especially on the communities that joined the Kingdom later.

The Surname Law in Türkiye was implemented on a democratic basis. So much so that this law was manifested in an environment of freedom, not a climate of oppression. Because with the Surname Law, Turkish citizens are allowed to choose their own surname within the framework of the determined rules. However, in the Italian surname regulation, individuals do not have such a right, and some of their existing surnames have been changed by commissions determined by the governorships, sometimes without even needing to notify the relevant citizen, and at best, their current surnames have been converted into Italian. This situation caused the 1926 Italian surname regulation to be called a fascist practice by many writers.

It is understood from the examples in practice that; With the Surname Law in Türkiye, citizens have been given great freedom and space of action in determining their surnames, and non-Muslim minorities have also benefited from this freedom in the same way. The 1926 Italian surname regulation aimed to increase the state’s control over individuals within the framework of the fascist ideology of the period in which it was implemented, and focused on the goal of creating a national consciousness by applying the surname more dominantly and consciously on the communities that later joined the Kingdom of Italy. Both the surname practices in Türkiye and the surname-specific examples in Italy were made within the framework of the understanding of the construction and strengthening of national identity. In this respect, although there are similarities in the surname practices between the two countries, the differences that arise in the implementation and implementation phase of the law are quite large. In terms of quality, it is clear that the Surname Law implemented in Türkiye is tried to be implemented by taking into account ethical values in order to produce answers to the interests and needs of the public.